

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

IT&Telekomföretagens synpunkter på delbetänkandet "Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden"

IT&Telekomföretagen har beretts tillfälle att lämna remissvar över delbetänkandet Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden (N2015/08335/ITP och vill med anledning härav framföra följande.

Sammanfattningsvis kan sägas att IT&Telekomföretagen tycker att betänkandet i stort är mycket bra och ställer sig bakom flera av förslagen samt avger vissa synpunkter.

Kapitel 3 Digitaliseringens transformerande kraft

Kommissionen har gjort en mycket bra genomlysning av vilka omvärldsfaktorer som på olika vis påverkar samhället och som bör tas i beaktande vid utformandet av politiska initiativ kopplade till digitaliseringen.

Men som man i sin analys också påpekar så är globaliseringen en stark utvecklingstrend som gör att länder i allt högre utsträckning integreras genom att marknader för investeringar, varor och tjänster och arbetskraft blir globala. Detta gör att Sverige inte (längre) kan förhålla sig till sin egen utveckling, utan måste ta hänsyn till och även i viss mån samverka med såväl grannländer som EU som övriga världen. Därför vore det önskvärt att analysen innehöll fler jämförelser – på alla områden - med andra länder och deras erfarenheter och utveckling över tid.

Vi önskar också betona och delvis utveckla några delar i analysen som vi anser särskilt angelägna att politiken adresserar.

Näringsliv

När begrepp med negativ konnotation såsom monopol och oligopol används om digitala plattformslieferantörer, är det viktigt att förstå den betydelse som de har för mindre företags möjlighet att nå marknaden och för konsumenters möjlighet att ta del av fler och bättre erbjudanden. Förekomsten av plattformar som Ebay, Google Play och App store har väsentligt sänkt inträdesbarriärer och öppnat upp stora marknader för många företag och konsumenter.

Offentlig verksamhet

Höjda produktivitets- och kvalitetskrav inom offentlig sektor kommer att innebära en mer omvälvande (disruptiv om man så vill) förändring än för näringslivet. Orsaken till detta ligger mycket i avsaknad av det konstanta konkurrenstryck som råder inom näringslivet och som hela tiden ställer krav på innovation, förbättring och effektivisering. Nya organisationsmodeller, nya yrkesroller och nya mål (medborgaren i fokus) inom

offentlig sektor med ökade krav på nåbarhet, mätbarhet och kvalitet kommer innebära en massiv omställning för organisationer och medarbetare.

Utifrån internationella jämförelser (WEF, OECD mfl) har digitaliseringen av svensk offentlig sektor inte varit i världsklass. De länder som idag rankas högre springer ifrån oss, och många som ligger efter är på väg ikapp.

Orsaken till detta finner vi till stor del i den brist på helhetssyn och samordning som hittills präglat digitaliseringen av offentlig sektor. Vårt kommunala självstyre är här ett exempel på en utmaning som gör att utvecklingen inte går tillräckligt snabbt fram. Vissa kommuner ligger längre fram, andra har knappt påbörjat sitt utvecklings- och förändringsarbete. Detta skapar i nästa steg en ojämlik service till kommun- och landstingsinvånarna.

Vi bör ställa oss frågan hur förmågan (inte ambitionen) till myndighetssamverkan ser ut? Huruvida tydliga mål sätts upp och följs upp? Finns tillräckliga incitament för myndigheter att göra nödvändiga ändringar? Hur integrerat är digitaliseringen i olika myndigheters allmänna strategier för verksamhetsutveckling? Ses digitalisering som en verksamhets- eller IT-fråga? Val av perspektiv har stor betydelse för möjligheten att anpassa verksamheter.

Det krävs alltså tydligare styrning av myndigheter och bättre samordning mellan kommuner och landsting. Självklart har SKL en central roll i sammanhanget, men en mer genomgående analys kring den svenska förvaltningsmodellen bör även göras; är det så att denna modell hindrar utvecklingen och försvårar digitaliseringen av offentlig sektor och vad kan vi i så fall göra för att förenkla och snabba på utvecklingen – stora som små reformer? Som jämförelse kan nämnas att man i Danmark sedan några år tillbaka har en Digitaliseringsstyrelse¹, vars uppdrag mycket handlar om att samordna och driva på digitaliseringen av offentlig sektor. Styrelsen (motsvarande våra myndigheter), som ligger direkt under Finansdepartementet, har 185 anställda vars främsta uppgift att stärka tillväxt och produktivitet och säkra en effektiv offentlig sektor. Och lösningen till detta stavas alltså digitalisering.

Här vore det extra angeläget med någon form av jämförelse med konkurrent- och grannländer. Varför har ex. Danmark och i vissa delar även Norge kommit längre i arbete med digitaliseringen av just offentlig sektor?

Välfärd

Under detta stycke nämns kort offentlig upphandlings centrala roll för innovation- och digitaliseringsutvecklingen. Vi kan inte mer än nog betona vikten av att högre krav *skall* ställas på innovation i upphandlingskraven. Med tanke på vilken volym offentlig sektor upphandlar för varje år, skulle sådana krav snabbt åstadkomma förändring.

Utbildning och kompetens

Kommissionen skriver att en utmaning på detta område handlar om hur ansvaret, utformning och finansiering för kompetensutveckling framgent ska fördelas mellan staten, offentliga och privata arbetsgivare och den enskilde. IT&Telekomföretagen vill särskilt betona vikten av att adressera och finna en gemensam lösning på denna framtidsutmaning. Om ansvaret blir otydligt riskerar vi att ha en situation där det råder

¹ <http://www.digst.dk/>

brist på rätt kvalificerad arbetskraft samtidigt som vi har en mängd individer som står utanför arbetsmarknaden pga att de saknar rätt kompetens.

Utbildningsinstitutioner och anordnare måste också anpassas till att kunna ta emot människor som befinner sig mitt i yrkeslivet, men som har behov av kompetensutveckling. Det måste bli lättare att kunna komplettera en examen med annan önskvärd kompetens (ex. ettårig ingenjörspåbyggnad etc.). Vi måste helt enkelt säkra ett utbildningssystem som möjliggör för individer att komplettera och utveckla kompetenser genom hela yrkeslivet.

Integritet och säkerhet

Integritet + säkerhet = tillit

Tillit är helt centralt för möjligheten att öka digitaliseringen av samhället och bör beskrivas mer omfattande i omvärldsanalysen (jfr Snowden, Safe Harbour-domen i ECJ, NIS- och GDPR-förhandlingarna mm). Det finns överlag ett stort underskott på kunskap om hur det digitala samhället fungerar, vad som behövs för att leverera digitala tjänster, balans mellan skydd och nyttjande m.m. Så länge kunskaperna är låga bromsas digitaliseringen upp, risken för dålig reglering ökar och möjliga samhällsvinster likaså.

Resonemang kring integritetsskydd och personuppgiftsanvändning i det digitala samhället och behovet av balanserade villkor som maximerar samhällsnyttorna, får därför gärna utvecklas. I ett digitaliserat samhälle är behovet av god IT- och informationssäkerhet (på samhälls-, verksamhets och individnivå) helt nödvändigt och bör också den belysas mer ingående.

Kommissionen belyser som sagt, på ett föredömligt vis, de viktigaste omvärldsfaktorerna i sin analys. Dock kan vi se att två områden inte direkt berörs, nämligen integration och jämställdhet/jämlikhet.

Integration

Invandringen till Sverige har ökat under hela 2000-talet. Hur säkerställer vi att nysvenskar också blir integrerade i det digitala, svenska samhälle? Här handlar det om att säkerställa såväl digital kompetens som förmågan att tillvarata den faktiska kompetens som många av de nyanlända redan besitter.

Jämställdhet och jämlikhet

I ett tilläggsdirekt fick Digitaliseringskommissionens i uppdrag att bland annat undersöka vilken roll digitaliseringen har för jämställdheten. Detta är ett område som bör beaktas och särskilt kompletteras med, i den omvärldsanalys som kommissionens lämnat. Rätt använt kan digitaliseringen vara ett av de viktigaste verktygen för att ge alla människor – oavsett kön eller ursprung – chansen att växa och ta plats i samhället, på lika villkor.

Kapitel 4 Våra bedömningar och förslag

IT&Telekomföretagen anser att kommissionens sex strategiska områden är bra men behöver utvecklas och kompletteras.

4.3. Kontinuerligt statligt engagemang för att främja digitaliseringen i samhället.

Nationellt främjande och stöd till digitalisering

De länder som bäst lyckats öka sin utvecklingstakt har i flertalet fall utvecklat nationell styrning och främjande av digitalisering. Ett närliggande exempel är Danmark där man genom sin Digitaliseringsstyrelse har tagit ett samlat grepp för att driva på digitaliseringen av offentlig sektor.

Hittills har Sverige hanterat analys, koordinering och främjande genom att tillsätta en rad olika, alla tidsbegränsade, utredningar, kommittéer etc. Problemet med denna lösning är att det är för kortsiktigt; det tar tid att bygga upp kompetens och arbetssätt och när detta väl är på plats är uppdraget avslutat. De resurser som man haft till förfogande har också varit underdimensionerade i relation till uppdragets vikt och omfattning. Digitaliseringskommissionens eget uppdrag är ett sådant exempel.

IT&Telekomföretagen föreslår;

- Inrätta en "renodlad" digitaliseringsminister (alternativt en Chief Digital Officer, med ansvar för team som svarar direkt till Statsrådsberedningen), som har ett uttalat mandat för att bland annat;
- Löpande driva processer (mellan olika ministerportföljer och politiska sakområden) och säkerställa en hög nivå av förståelse för digitaliseringens möjligheter och effekter på alla departement.
- Ta fram en nationell strategi för digitalisering (i.e. en uppdaterad och konkretiserad "Digital agenda för Sverige")
- Leverera omvärldsbevakning och kunskapshöjning inom RK på temat digitalisering.

Statistik för det digitaliserade samhället

IT&Telekomföretagen ställer sig positiva till förslaget då det i dag saknas statistik och underlag på området – inte minst vad gäller den digitala ekonomins påverkan på BNP. Tillgången till ett bättre och mer tillförlitligt statistikunderlag som fångar digitaliseringens effekter skulle underlätta för beslutsfattare att fatta beslut om olika digitaliseringssatsningar och investeringar.

4.4. Regelverk som fungerar i och för den digitala omställningen

Genomgång av digitaliseringsförsvårande lagstiftning

Kommissionens förslag om att tillsätta en utredning i syfte att göra en kartläggning över digitaliseringsförsvårande lagstiftning, är i grunden gott men riskerar att bli inaktuell redan innan utredningen hunnit presentera sina slutsatser. Precis som kommissionen skriver så medför digitaliseringen att det uppkommer nya sätt att arbeta och tillhandahålla tjänster och produkter, och att ramverken därför måste anpassas till en digital tid.

IT&Telekomföretagen föreslår;

Utöver tillsättandet av en utredning i syfte att kartlägga digitaliseringsförsvårande lagstiftning - som bör ha en mycket skyndsam hantering - bör man också säkerställa att all ny lagstiftning som rör digital teknik, dess användning och utverkande ska

hållas teknikneutral, generell och gles. Även myndigheters föreskrifter och vägledningar bör ses över i samma syfte.

Regeringen bör också prioritera insatserna för att säkerställ en digital inre marknad för hela EU som möjliggör för innovativa, svenska företag att växa över EU och inte förbli inlåsta i sin hemmamarknad.

Utredning om socialförsäkringssystemet för anpassning till den nya digitala ekonomin

Dagens socialförsäkringssystem utgår från att anställningen är norm och att lönen är fast och dessutom ökar över tid. Här kan behövas större möjligheter för individuell anpassning och dessutom system som är enkla att förstå eftersom företagare ska fokusera på kärnverksamheten och inte behöva lägga mycket tid på avancerad ekonomisk planering. I Storbritannien har till exempel denna grupp på senare år ökat markant. I de flesta OECD länder har andelen temporära jobb ökat och hälften av alla nya jobb är inom denna kategori – antingen tidsbegränsade, deltid eller eget företagande.

Mot bakgrund av detta tillstyrker därför IT&Telekomföretagen kommissionens förslag om att regeringen bör se över socialförsäkringssystemets nuvarande utformning med hänsyn till nya och förändrade förhållanden inom arbetsmarknaden som möjliggörs genom den digitaliserade samhällsutvecklingen.

IT&Telekomföretagen föreslår;

Exempel på områden som regeringen särskilt bör se över:

- Det måste gå att få besked om vad som gäller för sjukförsäkringen redan innan man blir sjuk; kanske bör egenföretagare i aktiebolag, liksom alla andra, kunna basera ersättningen från trygghetssystemen på en beräknad inkomst, i stället för på tidigare taxerad inkomst?
- Det borde gå att kunna få ersättning vid sjukdom även inom nystartade aktiebolag.
- Det måste bli lättare för kombinatorer, dvs. personer som är både anställda och driver eget företag, att räkna in inkomsterna från korta anställningar i ersättningsunderlaget.

4.5. Kompetens för det digitala samhället

Incitamentsprogram för att öka könsbalansen på högre IT-utbildningar

Svårigheterna med att hitta rätt kompetens för företag verksamma i IT- och telekomsektorn, utgör idag ett av de största hindren för tillväxt. Det är därför avgörande att vi lyckas lösa kompetensförsörjningsfrågan. Inte bara för branschens bästa, utan också för resten av näringslivet och offentlig sektor som kommer att behöva rekrytera allt fler personer med hög digital, spetskompetens framgent.

Mot denna bakgrund är den könsobalans som råder på landets IT-utbildningar ett stort problem. Därför stödjer IT&Telekomföretagen tanken med aktiva, direkta insatser för att utjämna könsobalanser i hela utbildningssystemet, däremot ställer vi oss tveksamma till att ändra regelverk för t.ex. studiefinansiering som på ett uttryckligt sätt kopplar till kön. Att få in mer obligatorisk IT och programmering i

grund- och gymnasieskolan, är en annan mycket viktig pusselbit i detta. Där är införandet av nationella strategier för IT i skolan en god väg framåt.

Digitalt kompetenslyft för ledare i kommunal verksamhet

God digital kompetens inom offentlig sektor är avgörande för att svensk välfärd på allvar ska kunna dra nytta av digitaliserings möjligheter och positiva effekter. Att därför säkerställa att ledare inom kommunal verksamhet besitter denna kunskap, genom ett föreslaget kompetenslyft, är mycket positivt. Dock vill IT&Telekomföretagen särskilt lyfta fram skolan personal i sammanhanget. Det är mycket viktigt att skolan på bred front, i alla ämnen och på alla nivåer tar till sig digitaliseringens möjligheter. Och här har rektorerna nyckelrollen.

IT&Telekomföretagen föreslår;

Regeringen bör säkerställa att;

- En tydlig färdriktning pekas ut, att förändringsarbete kopplat till digitaliseringen inte är något som kan väljas bort.
- Rektorerna ges tidsmässiga förutsättningar för att kunna driva förändringsarbete.
- Digitalt baserade undervisningsmetoder byggs in som en självklar del i lärarutbildningarna, och förändringsarbete kopplat till digitala metoder till en lika självklar del av rektorsutbildningarna.
- Det skapas samarbetsföretag för utbyte mellan rektorerna sinsemellan, och mellan rektorerna, lärarna, eleverna och den digitaliserade omvärlden.

Vad gäller den tredje punkten är det inget annat än en skandal att vi, år 2016, inte har användning digitala verktyg som en integrerad del i lärarutbildningarna. Det är inte inskrivet i examensmålen, och ingen av lärarutbildningarna arbetar med det på ett strukturerat och genomarbetat sätt. Lika illa är det att förändringsarbete med digitala hjälpmedel inte har större plats i den statliga rektorsutbildningen.

På den fjärde punkten ställer IT&Telekomföretagen, tillsammans med våra medlemsföretag, självklart gärna upp och vi har överlämnat en lista till Skolverket på aktiviteter som vi kan bidra med: nätverk, uppdragsutbildningar, workshops m.m.

Samverkan för utbildningsprogram för digitala jobb

Kompetens blir allt mer en färskvara, men vårt utbildningssystem bygger framför allt på att utbildning är något man ägnar sig åt endast i unga år. Livslångt lärande, utbildning, kompetensutveckling och omskolning blir allt viktigare för individer, företag och samhälle. Utbildningar ska därför utformas utifrån näringslivets och yrkesverksammas behov för verksamheter med högt IT-innehåll och flexibla upplägg.

Mot bakgrund av detta stödjer därför IT&Telekomföretagen kommissionens förslag om att inrätta samverkansråd för digitala jobb med uppdrag att utveckla och främja tillhandahållandet av skraddarsydda IT-utbildningar. Samverkansrådet bör innehålla representanter från arbetsmarknadens parter och lärosäten.

Här vill vi också passa på att hänvisa till tankesmedjan Digital Utmanings rådslag om utbildning och omställning² och deras slutsatser och förslag.

² <http://digitalutmaning.se/radslag/radslaget-utbildning-och-omstallning/>

IT&Telekomföretagen föreslår;

- Uppdraget bör inte bara gälla för högskoleutbildningar utan även inkludera yrkesförberedande gymnasieutbildningar.
- Vidare anser vi att regeringen bör låta utreda framtida finansieringsmodeller för individens kompetensutveckling (inkl. ersättningslösningar, kortare kompletterande utbildningar på högskolenivå etc.).

Utvecklingsprogram för näringslivets digitalisering

Precis som kommissionen redogör för, krävs ett generellt kunskapslyft inom näringslivet för att dra nytta av digitaliseringens potential. IT&Telekomföretagen stödjer därför förslaget om att uppdra Tillväxtverket att inrätta ett program för att främja näringslivets digitalisering med fokus på små och medelstora företag. Inom ramen för detta uppdrag bör följande delar ingå:

IT&Telekomföretagen föreslår;

- Ett särskilt stöd till SME-företag bör inrättas i form av checkar för affärsutveckling med IT, med målet att stärka SME-företagets utveckling och konkurrenskraft genom att undanröja hinder mot en ökad och utvecklad digitalisering³.
- Främja utbildningsinitiativ i syfte att hjälpa små och medelstora företag att växa med hjälp av internet som t.ex. Digitalakademin⁴.

4.6 Infrastruktur för att främja digitalisering

IT&Telekomföretagen stödjer kommissionens förslag om att digital post från myndigheter ska vara förstahandsval. Utfasningen av papperspost är nödvändig, inte minst ur ett kostnadsbesparingsperspektiv men också för ökad kundnytta då en större mängd offentlig kommunikation kan samlas lättillgängligt på ett enda ställe.

Dock anser vi att det saknas viktiga förslag om hur alla Sveriges företag och medborgare ska få tillgång till en digital infrastruktur i världsklass, något som är avgörande för hela samhället. Både för att möjliggöra för tjänsteleveranser och utveckla affärsmodeller men inte minst för effektivisering inom offentlig sektor och höja kvaliteten i våra välfärdstjänster.

IT&Telekomföretagen föreslår;

Regeringen bör, genom en uppdaterad bredbandsstrategi, säkerställa mål om att 100 % av alla hushåll och företag har tillgång till bredband med ett hastighetsmål som bör omprövas kontinuerligt utifrån aktuellt behov. För att uppnå detta krävs att det råder en väl fungerande samverkan mellan privata och offentliga aktörer och en sund konkurrens som uppmuntrar och tillvaratar fortsatta investeringar från marknaden. Den svenska bredbandspolitiken, som bygger på att det i första hand är marknaden som ska stå för utbyggnaden av bredband och tillhandahållandet av tjänster, har tjänat Sverige mycket väl och bör därför fortsatt gälla.

³ se förslag i SOU 2012:63, ”stöd för affärsutveckling med IT”

⁴ <https://events.withgoogle.com/digitalakademin/digitalakademin/>

4.7 Datadriven innovation för tillväxt och välfärd

Utveckla en nationell strateg för datadriven innovation

IT&Telekomföretagen stödjer kommissionens förslag. Viktigt är dock att en sådan strategi samordnas med andra nationella strategier för digital utveckling och att näringslivet bjuds in i till att delta detta utvecklingsarbete.

4.8 Säkerhet och integritet i en digital tid

Kommissionen har valt att inte lägga fram några förslag mot bakgrund av det lagstiftningsarbete som pågår inom området.

Det är uppenbart att behovet att modernisera befintlig reglering av informationssäkerhet och integritet är stort. I och med den höga förändringstakten av samhället som digitaliseringen medför behöver reglering vara allmänt hållen, teknikneutral och möjlig att snabbt förändra om nya förutsättningar uppstår.

I det bredare arbete i Sverige och EU som kommissionen hänvisar till i utredningen finns därför ett stort behov av ökade satsningar på kunskapsbyggande insatser kring digitaliseringens effekter på informationssäkerhet och integritet. Det gäller så väl på individ- som på systemnivå.

4.9 Rekommendationer

Upphandling för innovation och digitalisering

IT&Telekomföretagen stödjer kommissionens förslag och anser att samverkan och dialog är avgörande för att öka och sprida kunskap, tydliggöra behovsbeskrivningar och främja innovation av digitala lösningar. Dock anser vi att det finns behov av att införa sektors- och branschspecifika forum med samma syfte.

IT&Telekomföretagen föreslår; Regeringen bör inrätta ett välfärdsteknologiforum enligt den framgångsrika modellen med Näringsdepartementets Bredbandsforum, som på nationell nivå ansvarar för frågor kring e-hälsa och välfärdsteknologi.

Avslutande kommentarer

Vilket samhälle vi kommer att ha framöver är något vi själva i många hänseenden styr över. En framtid som bör handla om ett digitalt, individualiserat, demokratiskt, jämlikt, klimatsmart och hållbart samhälle där välfärden är bättre och av högre kvalitet, individanpassad och räcker till fler. Att regeringen därför, än gång för alla, sätter ner foten och riktar in kompassen mot de möjligheter som digitaliseringen för med sig, är av oerhört stor vikt. För detta krävs en helhetssyn på digitaliseringen, men också bättre samordning, tydligare viljeriktning, prioritering och inte minst långsiktighet. Många av de förslag som återfinns i kommissionens betänkande är konkreta verktyg för regeringen i detta viktiga arbete. Det Sverige behöver är alltså inte ytterligare en kommission, otaliga rader av utredningar och tillfälliga kommittéer. Det Sverige behöver är en regering som går från ord till handling och skyndsamt fattar politiska beslut som säkerställer att vi fullt ut nyttjar den inneboende potential som digitaliseringen för med sig.

IT&Telekomföretagen avslutande rekommendationer är därför att regeringen, med de kommentarer och tillägg som redogörs för i detta remissvar, genomför de förslag som återfinns i kommissionens betänkande.

IT&Telekomföretagen finns givetvis tillgängliga för ytterligare dialog om frågor kring detta yttrande uppstår.

Med vänlig hälsning

A handwritten signature in blue ink, reading "Ellinor Bjennbacke".

Ellinor Bjennbacke
Näringspolitisk chef
IT&Telekomföretagen inom Almega
e-post: ellinor.bjennbacke@almega.se Tel: 08-762 69 60